

**Conf. dr. Mihaela Denisia Liușnea,
Facultatea de Istorie, Filosofie și Teologie,
Universitatea „Dunărea de Jos” din Galați**

CONTEXTUL POLITIC INTERNAȚIONAL AL DOMNIEI LUI CONSTANTIN BRÂNCOVEANU ÎN ȚARA ROMÂNEASCĂ

Abstract: *The figure marked the political scene of the late 17th century and early 18th century, Constantin Brâncoveanu, Prince of Wallachia the last earthling before phanariot regime, distinguishes itself by its sensible qualities of the country's thrifty, a skillful diplomat and a Christian model par excellence. He is, by the decisions he has taken, in its long reign, a worthy and legitimate successor of the Byzantine Empire.*

Keywords: *international relations, diplomacy, christianity.*

Pe data de 15 august 1714, în sultanului Ahmed al III-lea¹ și în fața reprezentanților Europei era ucis², împreună cu cei patru fii ai săi și cu sfetnicul său, cel care pronunțase printre primii termenul de Europa. Era decapitat pentru că refuzase să renunțe la religia lui creștin ortodoxă și să treacă la mahomedanism. Este greu de înțeles, cum s-a întâmplat, pentru că nu erau timpuri de prigoană religioasă. Iar de față, așezați comozi în scaune, se „bucurau” de spectacol, creștini ca și el, chiar dacă de alt rit. Erau reprezentanții lumii creștine, pe care atât o slujise cel care tocmai plătea cu capul, trădarea a lor săi, dar și

---

1. Nicolae Iorga, *Scrisori de familie ale vechilor brâncoveni. Două arzuri ale Țării către sultan*, București, 1935, p. 184. Ajuns la putere după detronarea fratelui său Mustafa II, în 1703.

2. Supliciu fusese hotărât de „Creștinul Vizir” cum îl definea Hrisant Nottara, cumnatul sultanului Gin Ali sau Damad Ali Pașa (1713-1715). Nicolae Iorga, *op.cit.* p. 185. Vezi și Eugene Schuyler, *Peter the Great, Emperor of Russia. A study of historical biography*, Editor Charles Scribner's Sons, New York, 1884, p. 206.

neimplicarea celor pe care îi considerase o viață, frați întru aceeași credință.

Pe de altă parte, dintre toate popoarele din sud-estul Europei, doar Țările Române reușiseră să-și păstreze instituțiile statale și o anumită autonomie față de Imperiul Otoman, chiar dacă erau vasale Sublimei Porți³.

Aceasta din urmă, le folosea ca state tampon între ea și cele două mari puteri apărute în secolul al XVII-lea: Austria, Rusia⁴. Mai mult,

Fig. 1. Domnul Constantin Brâncoveanu. Tablou. Mănăstirea „Sfânta Ecaterina” din Muntele Sinai

controlul exercitat de sultan asupra ascensiunii la putere a domnilor și practicile dregătorilor otomani, alimentau incertitudinea care stă la baza conspirațiilor și intrigilor de la curțile celor două Țări românești, conflictele între familiile care își doreau asumarea puterii fiind în detrimentul interesului național. În aceste condiții, singura putere certă și incontestabilă, în perioada 1680-1710, o reprezenta Biserica.

Să nu uităm și faptul că domnul Constantin Brâncoveanu (fig. 1) ajunge la putere la cinci ani după ultima tentativă eșuată a Porții de a se impune în centrul continentului european, la 1683 ea asediind Viena⁵.

3. Mihai Maxim, *Țările Române și Înalta Poartă: cadrul juridic al relațiilor româno-otomane în Evul Mediu*, București, 1973, p. 201

4. Jacques Bouchard, *L'aube des Lumières dans les Pays Roumains*, în „La Revue Historique”, Institut de Recherches Néohelléniques, Atena, vol. II, 2005, p. 32. În același timp, după ridicarea pe tronul de la Moscova a dinastiei Romanov, descendentă pe linie maternă din Rurikizi, au fost reluate relațiile româno-ruse. Paul Cernovodeanu, *Dimensiunea politică a relațiilor matrimoniale româno-ruse de odinioară*, în „Dorul”, VI, 78, 1996, p. 20.

5. Virgil Zaborovschi, *Politica externă a celor trei Principate, Țara Românească, Transilvania și Moldova de la asediul Vienei (1683) până la moartea lui Șerban Cantacuzino și suirea pe tron a lui Constantin Brâncoveanu (1688)*, București, 1925, p. 76 și urm.

Domnia îndelungată, a celui care începea documentele cu formula: „*Cu mila lui Dumnezeu IO Constantin Basarab, voevod și Domn a toată țara Ungrovlahiei*” și se semna „*IO Constantin Voevod – milostiv gospodar*” (1688-1714), a fost o excepție de la succesiunea rapidă a domnilor și așa cum observa Nicolae Iorga: „Brâncoveanu a izbutit să păstreze nu numai Țara Românească, ci întreaga noastră națiune, ca trup politic, ca suflet românesc, timp de mai bine de un sfert de veac”⁶. Argumentele sale au fost prudența diplomatică și echilibrul politic, la care se adaugă sprijinul pe care l-a căutat în Biserică, putere teocratică – putere monarhică⁷.

De asemenea, deschiderea spre Europa și spre Rusia⁸, după cum o reflecta chiar personalul Cancelariei domnești, ce asigura accesul la principalele limbi vorbite în epocă: secretarul Anton Maria del Chiaro – pentru limba italiană; medicul Bartolomeo Ferrati, pentru limba germană; Nicolae Folos de Wolf, pentru limba latină; Afenduli cluceșul, pentru limba turcă⁹; frații David și Teodor Corbea, pentru limbile latină, greacă, slavonă și rusă și mulți alții¹⁰, demonstrează luciditatea domnului în ceea ce privește evoluțiile politice importante din perioada respectivă.

Pe de altă parte, scena politică din Țara Românească, ca și cea din Moldova, dezbinată între familiile care își asumaseră puterea, nu pu-

6. Nicolae Iorga, *Valoarea politică a lui Constantin Brâncoveanu*, Vălenii de Munte, 1914, p. 22 și urm.

7. Ștefan Ștefănescu, *Istoria românilor – De la Mihai Viteazul la Constantin Brâncoveanu*, Ed. Universității din București, 1996, p. 53.

8. În condițiile în care, cunoscând prea puțin lumea otomană și sud-est europeană, rușii au cerut, nu o dată, sfaturi, oameni, informații și ajutor de la români. Informațiile vizau politica internă din Imperiul otoman, intențiile Porții sau intrigile diplomatice de la Constantinopol. De asemenea, erau furnizate informații privind Polonia, Crimeea, Imperiul habsburgic sau acțiunile suedezilor. Leonid Boicu, *Principatele române în raporturile politice internaționale (secolul al XVIII-lea)*, Ed. Junimea, Iași, 1986, p. 40.

9. Capuchehaie (reprezentant al domnului) pe lângă pașa din Bender.

10. Virgil Căndea, *Stolnicul între contemporani*, Ed. Științifică, București, 1971, p. 37. Ștefan Ionescu, *Epoca brâncovenească. Dimensiuni politice. Finalitate culturală*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1981, p. 113-115; Leonid Boicu, *Principatele române în raporturile politice internaționale (secolul al XVIII-lea)*, Ed. Junimea, Iași, 1986, p. 39-40.

tea adopta o politică coerentă și unitară în ceea ce privește relațiile internaționale.

Astfel, Cantacuzinii și alături de ei, ruda lor, Dimitrie Cantemir¹¹, căsătorit cu fiica lui Șerban Cantacuzino¹², preferau o apropiere de Imperiul Otoman sau Imperiul Habsburgic, în timp ce Constantin Brâncoveanu avea o altă perspectivă.

Este interesant faptul, că Petru cel Mare (1682-1725) putea comunica cu ambasadorul său la Istanbul, P. A. Tolstoi, prin intermediul Țării Românești¹³. Pentru sprijinul politic acordat rușilor, domnul Țării Românești va fi numit „binefăcătorul preamilstiv și preascump”, fiind apreciat pentru „râvna sa creștină” și îndemnat să scrie cât mai des, de către țar și cancelarul acestuia F.A. Golovin.¹⁴ Cu siguranță, preferința pentru relațiile cu Rusia se justifică și prin apartenența acesteia la lumea creștin ortodoxă.

În realitate, Constantin Brâncoveanu își dorea împiedicarea semnării unui tratat ruso-turc, astfel că l-a trimis, la Moscova, pe Gheorghe Castriotul¹⁵ cu un plan de război antiotoman, folosind în același timp și influența spătarului Nicolae Milescu¹⁶, ajuns ministru de externe („*Posolskii prikaz*”) în Rusia¹⁷. Planul nu a fost acceptat, Petru I fiind interesat de evoluția statului suedez și posibilitatea ieșirii Rusiei la Marea Baltică, odată înfrânt acesta¹⁸.

11. Susținut de familia Rusetestilor, adversari ai Poloniei. De altfel, acesta, după înfrângerea de la Stănilești, pe Prut, se va retrage la curtea țarului Petru cel Mare. Panait I. Panait, *Pribeția domnitorului cărturar Dimitrie Cantemir la curtea țarului Petru I*, în „Analele Universității Creștine Dimitrie Cantemir”, seria Istorie, 4, 2001, p. 29.

12. Dinu C. Giurescu, *Istoria ilustrată a românilor*, București, Ed. Sport-Turism, 1981, p. 170.

13. Virgil Cândea, *op.cit.*, p. 44.

14. *Ibidem*, p. 45.

15. Cel care „și mai denainte era țarului cunoscut” pentru că a dus tratative secrete cu rușii în numele lui Brâncoveanu. Radu Greceanu, *Istoria domniei lui Constantin Basarab Brâncoveanu Voievod (1688-1714)*, Ed. Academiei, București, 1970, p. 180.

16. Radu Ștefan Vergatti, *Nicolae spătarul Milescu – viața, călătoriile, opera*, Ed. Paideea, București, 1998, p. 133-140.

17. Virgil Cândea, *op.cit.*, p. 48.

18. *Ibidem*, p. 49-50. Felix Aderca, *Petru cel Mare. Întâiul revoluționar. Constructorul Rusiei*, Ed. Hasefer, București, 2001.

În acest context, la 1700, prin Emilian Ignatievici Ucraințev, Rusia încheia un tratat cu Imperiul Otoman, urmând să se concentreze pe conflictul cu Suedia sprijinită și de Franța, astfel că reînnoirea eforturilor de a antrena Rusia într-un război cu turcii, prin trimiterea transilvăneanului David Corbea Ceauș¹⁹ la Moscova a fost zadarnică. Totuși, în 1709²⁰, Constantin Brâncoveanu semna un tratat secret cu rușii, căroră va continua să le furnizeze foarte multe informații despre Imperiul Otoman, dar și despre Imperiul Habsburgic și aliații acestuia Anglia și Olanda²¹, despre războiul de succesiune din Spania (1702-1713)²² și Franța, ceea ce demonstrează că era la curent cu evoluțiile politice din spațiul politic European.

Între timp, Constantin Brâncoveanu a încercat să stabilească relații cu Imperiul Habsburgic²³, revenind la politica dusă de Șerban Cantacuzino (fig. 2)²⁴.

Toate aceste demersuri, erau rezultatul încercărilor de a crea alianțe antiotomane cu statele creștine, dar acestea având propriile lor interese, își orientau atenția spre realizarea lor fără a ține seama de loialitatea față de statele creștine. Așa se explică eșecul Ligii Sfinte care alăturase la un moment dat Imperiul Habsburgic²⁵,

---

19. Petru Demetru Popescu, *Trimisul lui Brâncoveanu David Corbea*, Ed. Eminescu, București, 1985, p. 7 și urm.

20. După victoria rușilor împotriva lui Carol al XII-lea regele Suediei la Poltava. P.P. Panaitescu, *Dimitrie Cantemir. Viața și opera*, Ed. Academiei, București 1958, p. 72.

21. Lajos Demény și Paul Cernovodeanu, *Relațiile politice ale Angliei cu Moldova, Țara Românească și Transilvania în secolele XVI- XVIII*, Ed. Academiei, București, 1974, p. 250. Paul Cernovodeanu, *Coordonatele politicii externe a lui Constantin Brâncoveanu. Vedere de ansamblu*, în vol. „Constantin Brâncoveanu”, coord. Paul Cernovodeanu și Florin Constantiniu, Ed. Academiei, București, 1989, p. 131.

22. Mircea Brie, Ioan Horga, *Relațiile internaționale de la echilibru la sfârșitul concertului european (secolul XVII – începutul secolului XX)*, ed. a II-a, University of Oradea Press, Oradea, 2009, p. 121.

23. Constantin Măciucă, *Dimitrie Cantemir*, Ed. Albatros, București, 1972, p. 147 și urm.

24. Nicolae Iorga, *Despre Dimitrie Cantemir cu prilejul aducerii în țară a rămășițelor lui*, Vălenii de Munte, 1935, p. 10.

25. Imperiul Habsburgic neputându-se extinde spre vest din cauza Franței, se reorientează spre estul și sud-estul continentului și de ce nu, o restaurare a Regatului Sfântului Ștefan de odinioară.

Polonia²⁶, Republica Dogilor Veneției (ce voia Creta și Dalmația), și din 1686 Rusia (interesată de Crimeea și ieșirea la Marea Neagră).²⁷

Politica prudentă dusă de Constantin Brâncoveanu, după Tratatul de la Karlowitz (1699), când se impusese o „nouă ordine” politică în sud-estul Europei²⁸, l-a făcut să se orienteze spre habsburgii care câștigaseră suveranitatea deplină asupra Ungariei (350.000

de km²) și care la moartea împăratului Leopold I, în 1705, aveau în stăpânire un teritoriu mai vast decât al Franței, stârnind nemulțumirea firească a regelui Ludovic al XIV-lea, care sprijinind Imperiul Otoman, își atrage la rândul lui ostilitatea marilor puteri europene.

Singura noțiune de unitate între puterile europene era cea de „creștinătate”, care tindea să aibă tot mai mult o semnificație mai mult teritorială decât spirituală. Astfel, consulul Boissin, vorbind de negustorii care ajungeau la Salonic, folosește termenul de creștinătate pentru a desemna locul de unde vin și spre care se îndreaptă aceștia²⁹.

Fig. 2. Printre ctitorii Mănăstirii Cozia, „jupan Drăghici Cantacuzino – vel spătar, jupânița Păuna, jupan Șerban Cantacuzino, vel paharnic, jupânița Andriana, jupânița Maria”. Frescă. Secol al XVIII-lea.

26. Polonia, prin regele Ioan Sobieski și apoi August de Saxa, invoca drepturi feudale pentru a își extinde autoritatea asupra Țărilor române. Nicolae Iorga, *Histoire des relations entre la France et les roumains*, București, 1918, p. 41.

27. Mustafa Ali Mehmed, *Istoria turcilor*, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1976, p. 236-240.

28. Mircea Brie, Ioan Horga, *op.cit.*, p. 106.

29. Anna Maria Rao, *La Méditerranée: une frontière ? Le cas de Naples au XVIIIe siècle*, în *Revue internationale d'études du dix-huitième siècle*, Pasi Ihalainen et alii,

O creștinătate divizată între protestanți, catolici și ortodocși, corespunzând și diviziunii politice între Casa de Austria, respectiv Habsburgi, și francezi, spanioli, reprezentanții statelor italiene, și Rusia. De asemenea, exista o divizare și în interior, cum se întâmplă în Franța, unde potestații erau persecutați de catolici.

În acest context complex din punct de vedere politic și spiritual, Constantin Brâncoveanu, așa cum observau Nicolae Iorga³⁰ și Virgil Cândea³¹, a avut conștiința rolului pe care trebuiau să-l joace Țările Române în sud-estul Europei și Orientul Apropiat, ele fiind legitime continuatoare, după căderea Constantinopolului (1453) sub turci, a ideii imperiale bizantine. Ca urmare, s-a considerat responsabil să patroneze Biserica Orientală, mai cu seamă Patriarhia de la Constantinopol și mănăstirile din Sfântul Munte Athos, neuitând nici alte centre religioase (fig. 3.).

Aceste decizii au constituit fără îndoială una dintre cauzele ce ar putea justifica atitudinea reprezentanților statelor creștine europene, ce au fost prezenți la martiriul domnului și a familiei sale ca la un spectacol.

Fig. 3. Icoană brâncovenească Deisis

ed., *Boundaries in the Eighteenth Century – Frontières au dix-huitième siècle*, Helsinki & Oxford, 2007, p. 97.

30. Nicolae Iorga, *Byzance après Byzance, Continuation de l'Histoire de la vie byzantine*, București 1971, p. 253-275

31. Virgil Cândea, *Nicolae Iorga, historien de l'Europe du Sud-Est*, în „Nicolae Iorga – l'homme et l'oeuvre”, ed. D.M.Pippidi, Ed. Academiei, București, 1972, p. 300.